

Toplumsal İlişkilerimizde Temel Esas: Muâvenet/Yardımlaşma

Yüce Allah (cc) varlık âlemi içinde insanı en üstün vasıflara sâhip, kendi zât-ı ulûhiyetini bilecek ve birleyecek bir fitrat üzere yaratmış, kendisine muhatap olarak seçmiş; bunun bir gereği olarak da birtakım hak ve sorumluluklarla mükellef tutmuştur. Onun dünyâ ve âhîret saâdeti/mutluluğu bu mükellef kılındığı hak ve sorumluluklarını yerine getirmesindeki başarısına bağlıdır. İnsanın mükellef tutulduğu hak ve görevler iki özellik arzeder:

1. Yüce Allah ile insanın kendisi arasındaki ilişki. (Allah-Kul ilişkisi). Bu dikey bir ilişki olup Allah'tan kuluna vahy yoluyla; kuldân Allâh'a ise duâ, niyaz ve O'na ilticâ yoluyla olur. Yüce Allah 'Ey kulum!.' diye peygamberleri aracılığıyla emir ve yasaklarını bildirir; kul da 'Yâ Rabbî!' diyerek emir ve yasaklara uymaya çalışır. Kul ile Allah arasına hiçkimse giremez. Fâtiha sûresi Allah-insan ilişkisinin mâhiyetini ortaya koyar ve bunun hangi kurallara bağlı olarak sürdürüleceğini öğretir. Ayrıca söz konusu ilişkinin tek taraflı olarak kulun gayretiyle değil mutlaka Allâh'ın hidâyet ve yardımıyla sağlanacağını vurgular. Sûrenin ilk yarısı kulun Allâh'a hamd ve övgüsünü, ikinci yarısı da onun Allah'tan isteklerini dile getirir. Sahih-i Müslim'de yer alan şu hadis bu diyalogun önemine dikkat çeker:

“Fâtiha'yı okuyan kul, 'Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn'='Âlemlerin rabbi olan Allâh'a hamdolsun' dediğinde Allah, 'Kulum Bana hamdetti' der.

Kul, 'er- Rahmâni'r-Rahîm'='Allah esirgeyen ve bağışlayandır' deyince, 'Kulum Beni övdü' der.

Kul, 'Mâliki yevmi'd – dîn'='O din gününün hükümdârıdır' deyince, 'Kulum Beni yüceltti' der.

Kul, ' İyyake na'büdü ve iyyake neste'în'='Biz ancak sana ibâdet eder, yalnızca Senden yardım dileriz' deyince, “Bu Benimle kulum arasındadır, artık kulum ne isterse olacaktır' der.

Kul, 'İhdina's-Sırâta'l-müstekîm, sırâta'l-lezîne en 'amte aleyhim ğayri'l-meġdûbi aleyhim ve la'd-dâllîn'='Bizi doğru yola ilet, nimet verdiklerinin yoluna; gazaba

uğramışların ve şaşırıp sapmışların yoluna değil' deyince Cenâb-ı Hakk, 'İşte bu yalnızca kulum içindir, isteği yerine gelecektir' der" (Müslim, Salât, 38, 40).

Her insan Kur'ân âyetlerine, Hz. Peygamber'in (sav) sünnetine ihlas ve samîmiyet içerisinde uymaya çalışır. Samîmiyet derecesine göre Yüce Allah karşılığını verecektir. Onun için hadîsi şerifte: Kul, 'İyyake na'büdü ve iyyake neste'in'='Biz ancak sana ibâdet eder, yalnızca senden yardım dileriz' deyince, "Bu Benimle kulum arasındadır, artık kulum ne isterse olacaktır' der, buyurulmuştur.

Bir başka hadiste Allah ile kul arasındaki ilişki şöyle açıklanır:

Hz. Peygamber (sav), Muaz b. Cebel'e hitaben:

"-Yâ Muaz! Allâh'ın kulları üzerindeki hakkının ne olduğunu bilir misin?" diye sordu.

Muaz: "Allah ve Resûlü bilir." dedi. Hz. Peygamber (sav) şöyle devâm etti:

"-Allâh'ın kulları üzerindeki hakkı O'na ibâdet etmeleri ve hiçbir şeyi O'na ortak koşmamalarıdır. Peki, bu görevlerini yerine getiren kulların Allâh'ın üzerindeki haklarının ne olduğunu bilir misin?"

Muaz:

"Allah ve Resûlü bilir." dedi. Hz. Peygamber (sav):

"-Onların Allah üzerindeki hakları, Allâh'ın onlara azâb etmemesidir." diye buyurdu. (Buharî, Tevhid, 1; Müslim, İman,48).

2. İnsanın içinde yaşadığı toplumla ilgili olan ilişkisi (insan-insan ilişkisi). Bu ilişki de yatay bir ilişki olup insanın berâber yaşadığı hemcinslerine karşı olan karşılıklı hak ve görevlerini ihtivâ etmektedir. Bu ilişkide temel esas "Muâvenet"/Yardımlaşmadır. Y â n i "hilkatte kardeşiz, tarîk- i Hakk'ta yoldaşız"diyerek berâber yaşadığımız insanlara karşı hep bu kardeşlik ilkesini koruyacak bir müsbet düşünce içinde olmak. Hep onun iyiliğini düşünmek ve bunu fiilen göstermek. Bunun nasıl olması gerektiğini de Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurmaktadır: "İyilik etmek, fenâlıktan sakınmak husûsunda birbirinizle yardımlaşın. Günâh işlemek ve haddi aşmak üzerinde yardımlaşmayın, Allah'tan korkun".(Mâide, 2.)

Sosyal bir varlık olan insanın içinde yaşadığı topluma karşı birtakım görevleri vardır. Bu toplumsal görevinin özelliği ne olursa olsun tâkip edilecek yol, esas alınacak prensip “İyilikte ve Allâh’ın emirlerine karşı saygılı olmak konusunda “Muâvenet (yardımlaşma)” esâsı üzerine olmaktadır.

İnsanların birbirlerine muhtaç olmaları yardımlaşmayı zorunlu kılmaktadır. Bunun içindir ki, yardımlaşma toplumsal yaşayışın tabiî bir sonucudur. Bunun için İslâm dîni, yardımlaşmayı insanın bütün hayâtını kuşatacak şekilde en geniş anlamda ele almış, onu dînî bir görev saymış ve mü’minleri ona teşvîk etmiştir.

“Sevdiğiniz şeylerden infâk etmedikçe aslâ “birr”e (yâni hayrın kemâline) eremezsiniz! Her ne harcarsanız Allah onu bilir.” (Â-i İmrân, 92.)

“Şüphesiz Allah adâleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenâlık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor. (Nahl, 90.)

“Siz ne hayır yaparsanız Allah onu bilir. (Âhîret için) azık toplayın. Kuşkusuz azığın en hayırlısı takvâ (Allâh’a karşı gelmekten sakınma)dır. Ey akıl sâhipleri, Bana karşı gelmekten sakının.” (Bakara, 197.)

“Herhangi birinize ölüm gelip de, “Ey Rabbim! Beni yakın bir zamana kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam!” demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayın. Allah, eceli geldiğinde hiçbir kimseyi asla ertelemez. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.” (Münâfıkûn, 10-11.)

Peygamber Efendimiz (sav) mübârek hadislerinde şöyle buyurmuştur:

“Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez ve onu zâlîme teslim etmez. Kim kardeşinin yardımında bulunursa Allah da (cc) ona yardım eder. Kim bir müslümanın sıkıntısını giderirse Allah da (cc) onun kıyamet günündeki sıkıntılarında birini giderir. Kim bir müslümanın ayıbını örterse Allah da (cc) kıyâmet gününde onun ayıplarını örter.” (Buhârî, Mezâlim, 3; Müslim, Birr, 59.)

“Kul kardeşinin yardımında olduğu müddetçe Allah da onun yardımındadır.” (Müslim, Zikir, 38; Ebû Davud, Edeb, 68; İbn Mâce, Mukaddime, 6)

“Ebû Mûsâ (el-Eş’arî) (ra) den rivâyet edildiğine göre Nebî (sav) (bir defasında) “Sadaka vermek her müslümanın görevidir” buyurdu.

Sadaka verecek bir şey bulamazsa? dediler.

“Amelelik yapar, hem kendisine faydalı olur hem de tasadduk eder” buyurdu. Buna gücü yetmez (veya iş bulamaz) ise? dediler.

“-Darda kalana, ihtiyaç sâhibine yardım eder” buyurdu. Buna da gücü yetmezse? dediler.

“-İyilik yapmayı tavsiye eder” buyurdu. Bunu da yapamazsa? dediler.

“-Kötülük yapmaktan uzak durur. Bu da onun için sadakadır” buyurdu. (Buhârî, Zekât 30, Edeb 33; Müslim, Zekât 55.)

“Bir kimse bir mü’minden dünyâ sıkıntılarında birini giderirse, Allah da kıyâmet gününde o mü’minin sıkıntılarında birini giderir. Bir kimse darda kalana kolaylık gösterirse, Allah da ona dünyâ ve âhirette kolaylık gösterir. Bir kimse bir müslümanın ayıbını örterse Allah da onun dünyâ ve âhiretteki ayıplarını örter. Mü’min kul din kardeşinin yardımında olduğu sürece, Allah da o kulun yardımındadır. Bir kimse ilim elde etmek için bir yola girerse Allah da ona cennetin yolunu kolaylaştırır. Bir cemaat, Allah Teâlâ’nın evlerinden bir evde toplanıp Allâh’ın kitâbını okur ve onu aralarında müzâkere eder, anlayıp kavramaya çalışırlarsa üzerlerine sekinet iner ve kendilerini rahmet kaplar. Melekler onları kuşatırlar, Allah Teâlâ da onları kendi nezdinde bulunanların arasında anar. Amelinin kendisini geride bıraktığı kişiyi nesebi öne geçirmez.” (Müslim, Zikr 38. Ayrıca bk. İbni Mâce, Mukaddime 17)

Gerek Rabbine karşı olan ilişkisinde gerekse içinde yaşadığı topluma karşı olan ilişkilerinde her zaman dikkatli ve hassas olan mü’min, özellikle fakir ve yoksul kimselere karşı bu hassâsiyetini daha da güçlendirmelidir, yardım elini onlara uzatmalıdır. Empati yapmalı, kendisini onların yerine koyup tekrar tekrar düşünmelidir. Sonra da bu konuda Rabbine karşı olan sorumluluğunu/mükellefiyetini de yerine getirmenin bilinci içinde davranmalıdır. Mü’min olmak, gereğini yerine getirmeyi, İslâm’ı güzel yaşamayı gerektirir. Birbirlerinin yârı ve yardımcısı olan toplum, Allâh’ın kendilerinden râzı olduğu toplumdur. Çünkü böyle bir toplumun fertleri birbirlerine duâ eder, Allâh’ın selâmını,

sulhunü ve sükûnunu dilerler, birbirlerinden râzı olurlar. Kardeşliklerini pekiştirirler. Bütün bu ahlâkî güzellikleri yaşayarak Sevgili Peygamberimiz'in (sav) "Ey Allâh'ın kulları! Kardeş olunuz!" buyruğunu gönüllerinin derinliklerinde hissetmenin hazzına ererler.

Bu maddî yardımlaşmanın yanında asıl önemli yardımlaşmanın mânevî yardımlaşma olduğu unutulmamalı. O da mü'minlerin birbirlerine dâimâ Hakk'ı ve sabrı tavsiye etmeleri, bunun için emr-i bi'l-maruf'ta bulunmaları husûsudur. Bunun için İslâm kardeşliğimizi pekiştirecek, yanlışlarımızı düzeltmemize vesîle olacak, hatâlarımızı azaltacak bilgilerimizi yenilemek için dost meclislerinde Kur'ân-ı Kerîm tefsirlerinden, hadîs-i şerif şerhlerinden, bâzı ahlâkî ve irfânî kitaplardan okumalar yapmak da mânevî açıdan bizi yenileyecek, İslâm'ı daha güzel yaşamamıza vesîle olacaktır.

Prof. Dr. Ali Çelik / Ocak 2016